

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39)

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Myndighetens synpunkter

Myndigheten för delaktighet (MFD) välkomnar utredningens förslag om möjligheten att ge ombud elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården.

MFD är i grunden positiv till förslaget att en patient eller omsorgstagare får ge ett ombud elektronisk tillgång till patientuppgifter och sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation, men anser att förslaget även måste omfatta personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga.

MFD menar att utredningens förslag om förenklad behörighetskontroll för att kontrollera en persons behörighet i registret över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (HOSP-registret) sannolikt kommer att bidra till ökad patientsäkerhet.

MFD lämnar följande synpunkter på förslaget om möjligheten att ge ett ombud elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter.

Ombuds elektroniska tillgång till vård- och omsorgsuppgifter kan bidra till ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning

MFD anser att utredningens förslag om möjligheten för en person att medge att någon annan, som den berörda personen känner väl, får elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter kommer att underlätta för många

personer med hög ålder och personer med funktionsnedsättning att vid behov få hjälp att klara det praktiska kring sina vård- och omsorgsprocesser. Den som exempelvis har svårt att använda sin egen elektroniska tillgång till vård- och omsorgsuppgifter kan via någon annan bli mer delaktig i sin vård eller omsorg. Även för den som kan hantera digitala tjänster, kan elektronisk tillgång till uppgifterna för någon annan öka delaktigheten genom att det skapas bättre förutsättningar för den berörda personen att diskutera sin situation med andra. Denna möjlighet kan enligt MFD bli ett värdefullt bidrag för patienter och omsorgstagare till ökad insyn, kvalitet och delaktighet i vård och omsorg. Det gäller i särskilt hög grad personer med ett sammansatt vård- och omsorgsbehov som ofta samtidigt får insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Utredningen betonar vikten av att den berörda personen ger ett aktivt medgivande till att en eller flera andra personer får elektronisk tillgång till den enskildes vård- och omsorgsuppgifter. I denna fråga vill MFD framhålla att en person i många fall befinner sig i beroendeställning till sin vård- eller omsorgsgivare och att detta kan påverka dennes ställningstagande. En annan risk är att personen kan finna sig i en utsatt situation i förhållande till ombudet, exempelvis i form av påtryckningar eller hot eller risk för våld i nära relation. Det är därför viktigt att det finns rutiner hos vård- och omsorgsgivare för att säkerställa att den enskilde faktiskt har gett sitt medgivande, förstått vad medgivande innebär och också förstår att medgivandet när som helst går att återkalla.

Personer med tillfälligt nedsatt beslutsförmåga bör på ett tydligare sätt omfattas av förslaget om ombuds elektroniska tillgång till vård- och omsorgsuppgifter

För att kunna ge sitt samtycke förutsätts att patienten och omsorgsmottagaren själv kan ta ställning och ge uttryck för sin vilja. Många av de personer som förslaget är tänkt att omfatta kan ha svårigheter med att ge en sådan viljeförklaring. Av betänkandet (s. 128) framgår att utredningen tänker sig att personer som på grund av hög ålder eller funktionsnedsättningar har svårt att ta till sig viss information, ändå har förmågan att ge uttryck för att de vill att en viss annan person ska få elektronisk tillgång till dennes uppgifter.

MFD anser att det på ett tydligare sätt måste framgå att personer med nedsatt beslutsförmåga omfattas av förslaget. I de fall möjligheten att uttrycka sin

vilja är tillfälligt nedsatt eller varierar över tid bör personen enligt MFD få möjlighet att i förväg uttrycka sina önskemål, så att de kan följas även i perioder då personen inte har förmåga att uttrycka sin vilja. I dessa fall är det viktigt att dokumentera den enskildes inställning för ökad rättssäkerhet och trygghet.

Även personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga bör omfattas av förslaget

Utredningen är tydlig med att förslaget om möjligheten att ge ett ombud elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter inte är tillämplig på personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga (s. 130). Det har inte heller ingått i uppdraget att utreda särskilda frågor som rör personer med nedsatt beslutsförmåga.

Utredningen lämnade emellertid i sitt delbetänkande om sammanhållen vård och omsorg (SOU 2021:4) förslag till särskilda bestämmelser för personer som inte endast tillfälligt saknar beslutsförmåga när det gäller att ge sitt samtycke till utbyte av sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation mellan vård- och omsorgsgivare. Förslaget gör det möjligt att göra uppgifter om en person med nedsatt beslutsförmåga tillgängliga för andra vårdgivare som är anslutna till systemet med sammanhållen journalföring. Utredningen argumenterade för att personer med nedsatt beslutsförmåga tillhör de grupper som har störst behov av informationsöverföring mellan olika instanser eftersom dessa personer ofta har svårigheter att själva förmedla denna information. Utredningen menade också att den omständigheten att någon efter medgivandet får sin beslutsförmåga varaktigt nedsatt i sig inte behöver medföra att den elektroniska tillgången avbryts. Det kan i dessa situationer oftast antas att medgivandet fortfarande är ett uttryck för personens vilja även om hälsotillstånd och kognitiva funktioner har försämrats. I delbetänkandet problematiseras även frågan om möjligheten att låta någon annan göra en omsorgsfull bedömning av vad som kan tänkas vara en patients eller omsorgsmottagares verkliga vilja. MFD anser att samtliga argument och resonemang är relevanta även för förslaget om ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter.

MFD vill framhålla att det är angeläget att personer som av olika skäl har tillfälligt eller varaktigt nedsatt beslutsförmåga också ska ha möjlighet att få

stöd med sina vård- och omsorgsprocesser genom att en fysisk person som de har förtroende för får elektronisk tillgång till deras vård- och omsorgsuppgifter. Genom att utesluta de människor som har allra störst behov av reformen menar MFD att förslaget om att ge ombud elektronisk tillgång till vård- och omsorgsuppgifter riskerar att missa sitt mål.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Emelie Lindahl och utredare Susanne Eriksson (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén